

Filosofie a „čtení“ (textů)

Zajisté lze přičíst jeden rozšířený zvyk, jak se čtou nové texty, omezenosti člověka. Ale navzdory tomu, že to v jednotlivých případech lze omluvit, nelze připustit, aby se to stalo převažující metodou, ba spíše tolerovanou a uznávanou „zvyklostí“. Jde o to, že nový text se čte prizmatem něčeho, co už známe, co jsme už nějak (většinou s námahou a vynaložení času i energie) zpracovali a co teď chceme znovu použít. Obvykle se žádá, aby byl filosofický text čtivý, aby byl také vtipný a pokud možno přesvědčivý, ne-li strhující. Nudné texty jsou pomíjeny a dlouho zavrhovány, než najdou příslušně přesvědčivé a strhující interprety a následovníky. Kdysi bylo pro mne (a nejen pro mne, pro „nás“) pozoruhodným zážitkem a zkušeností, jak nám Patočka, zprvu prý nadšený Teilhardem de Chardin (přečetl tehdy jeho „Phénomène“), ale nyní již s kritickým odstupem, v celé pozdně odpolední přednášce (shodou okolností k tomu došlo právě u nás ve Slovenské) vyložil, že to je adaptovaný Bergson. Krátce na to vyšla v německém referátovém filosofickém časopise recenze Karla Löwitha, a Patočka sám v našem kruhu zavedl znovu řeč na Teilharda (bylo to u Paloušů, už v novém bytě) a – pod vlivem poměrně krátké Löwithovy recenze – jej vyložil jako nietzscheána. Byl jsem tehdy pln obdivu, že Patočka, který Teilhardův nedávno právě vyšlý „Le Phénomène humain“ měl na poměrně krátkou dobu vypůjčený z knihovny Filosofické ústavu (a v té době už knihu četli zase jiní, takže se momentálně k němu nemohl znovu vrátit), byl po dalších asi 3 týdnech schopen snad dvě hodiny vykládat Teilharda jako nietzscheána, a dokládat to poměrně přesvědčivě a mnohem detailněji, než jak to mohlo být v té Löwithově recenzi. S odstupem doby si však stále víc uvědomuji jakousi závažnou vadu takového přístupu k autorovi, který je založen na zkoušení toho, na které „kopyto“ bychom ho mohli tak nejspíš narazit. V čem vlastně spočívá tato vada? Inu, prostě v tom, že nám tak přestává jít o autora a jeho „věc“ a že se naším cílem místo toho stává jeho převedení nebo přímo redukce na nějakého myslitele jiného, kterého už známe. Zajisté, v té záplavě filosofické literatury se něco takového stává takřka nutností, ale má to jistý omezený smysl jen tam, kde jde skutečně o druhořadé autory resp. o eklektiky nebo dokonce plagiátory. Takoví však přece ani nestojí za větší pozornost ani za recenze. Mám pevně za to, že v případě autorů, kteří za to vskutku stojí, tj. v případě opravdových myslitelů, „pravých filosofů“, musí stále zůstat naším cílem setkání nejen s autorem, ale především s tím, oč autorovi v nejhlubším smyslu šlo, k čemu směřoval, když svůj text psal. Zařazení autora, použití nějakého předem připraveného prizmatu, v němž se takový nový autor může jevit jako srozumitelnější a čitelnější, nelze šmahem zavrhnout, ale je třeba trvat na tom, že to je pouze jeden z prostředků, jak se dostat ne k autorovi, ale k tomu, oč autorovi šlo. A ovšem postavit se právě k tomu „čelem“, tj. posoudit právě toto, nikoli pouze způsoby, jak se autor ke své „věci“ dostával, jak se pokoušel k ní třeba jen poukázat, zkrátka kam směřoval. A k takové skutečnému „setkání“ se pak musí osobně dostavit také „recenzent“ (a neschovávat se na to, co už jiní o někom jiném napsali).

(Písek, 080125-2.)